

A.İ.Novruzbəyova
doktorant, Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti PHŞ
allahverdiyevaaytac8@gmail.com

Məqalə redaksiyaya daxil olub 15.11.2025

The article was received by editorial board on 15.11.2025

Статья принята к печати 15.11.2025

QARABAĞDA SƏNAYE SİYASƏTİNİN REGIONUN YERALTI VƏ YERÜSTÜ SƏRVƏTLƏRDƏN VƏ EKOLOJİ MÜHİTDƏN ASILILIĞI

Xülasə

Qarabağda sənaye siyasətinin formalaşması regionun zəngin yeraltı və yerüstü sərvətlərindən, həmçinin ekoloji mühitin qorunması tələblərindən ciddi şəkildə asılıdır. Fərqli mineral ehtiyatları, su və torpaq resursları sənaye istiqamətlərinin seçilməsinə təsir göstərir, eyni zamanda dayanıqlı inkişaf üçün ekoloji tarazlığın saxlanması tələb olunur. Sənaye fəaliyyətinin planlaşdırılmasında təbii sərvətlərin səmərəli istifadəsi, ekoloji təhlükəsiz texnologiyaların tətbiqi və bərpa proseslərinin nəzərə alınması regionun sosial-iqtisadi inkişafını sürətləndirir. Bu yanaşma resursların uzunmüddətli qorunmasını, innovativ istehsalın təşviqini dəstəkləyir. Eyni zamanda, bu prosesdə yerli icmaların rifahı əsas prioritetdir.

Açar sözlər: Qarabağ, yeraltı və yerüstü sərvətlər, sənaye fəaliyyətinin planlaşdırılması, ekoloji təhlükəsiz.

GİRİŞ

Qarabağ regionu Azərbaycan iqtisadi coğrafiyasında xüsusi strateji mövqeyə malikdir. Bu ərazilərin zəngin təbii ehtiyatları – metallurgiya üçün əlverişli faydalı qazıntılar, geniş meşə ehtiyatları, su-enerji potensialı, münbit torpaqlar və əlverişli iqlim – sənaye siyasətinin formalaşmasına həlledici təsir göstərir. Qarabağın işğaldan azad edilməsindən sonra regionun bərpası və yenidən inkişafı prosesi Azərbaycanın milli iqtisadi inkişaf strategiyasının əsas istiqamətlərindən birinə çevrilib. Bu bərpa prosesi təkcə fiziki infrastrukturun qurulması deyil, həm də müasir, innovativ yanaşmalar əsasında dayanıqlı sənaye quruluşunun formalaşdırılması məqsədi daşıyır.

Sənaye siyasəti regionun yeraltı və yerüstü sərvətlərindən istifadənin düzgün planlaşdırılmasını, bu resursların uzunmüddətli qorunmasını və ekoloji mühitin sabitliyinin təmin olunmasını tələb edir. Qarabağ həm təbii ehtiyatların zənginliyi, həm də son otuz ildə ekoloji mühitin ciddi şəkildə zərər görməsi ilə seçilir [4, s.11]. Buna görə sənaye inkişafı yalnız iqtisadi deyil, həm də ekoloji və sosial aspektləri nəzərə alan kompleks yanaşma tələb edir.

Qarabağın yeraltı sərvətləri və onların sənaye siyasətinə təsiri

Qarabağ regionu müxtəlif metallara və mineral ehtiyatlara malik olması ilə seçilir. Buraya mis, molibden, qızıl və digər qiymətli və əlvan metallar, tikinti materialları üçün xammal olan mərmər, qum-çınqıl yataqları daxildir. Dağlıq ərazilərdə metal filizlərinin yüksək keyfiyyəti metallurgiya və emal sənayesinin inkişafını mümkünsüz etmir, əksinə, böyük imkanlar yaradır. Zəngilan, Kəlbəcər və Laçın rayonlarının geoloji potensialı bu baxımdan xüsusilə önəmlidir. Qızıl yataqları (misal üçün, Kəlbəcər və Zəngilan zonasındakı sahələr) yüksək ixrac potensialına malik olmaqla dövlət gəlirlərinin artırılması üçün strateji resurs hesab olunur. Mis və molibden yataqları isə emal sənayesinin genişlənməsinə, yeni müəssisələrin qurulmasına və texnoparkların inkişafına imkan yaradır.

Qarabağda sənaye siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri xammalın yerində emalıdır. Bu, həm logistika xərclərini azaldır, həm də əlavə dəyər yaradan istehsal zənciri formalaşdırır. Metallurgiya və mineral emalı üzrə müəssisələrin qurulması üçün regionda aşağıdakı amillər nəzərə alınmalıdır [7, s.273]:

- enerji təhlükəsizliyi və bərpa olunan enerji potensialı;
- nəqliyyat-logistika şəbəkəsinin bərpası və genişləndirilməsi;
- ekoloji standartlara uyğun istehsal texnologiyalarının tətbiqi;
- yerli kadr potensialının hazırlanması.

Yeraltı sərvətlərin iqtisadi dəyərinə baxmayaraq, onların istifadəsi ekoloji risklər yarada bilər. Sənaye siyasəti torpaq eroziyası, su ehtiyatlarının çirklənməsi, meşə örtüyünün məhv edilməsi, biomüxtəlifliyin azalması kimi mənfi təsirlərin minimuma endirilməsini təmin etməlidir. Bu baxımdan ekoloji nəzarət, monitoring sistemləri və müasir tullantıların təmizlənməsi texnologiyalarının tətbiqi vacibdir.

Qarabağın geniş torpaq resursları bölgədə aqrar-sənaye kompleksinin inkişafı üçün real baza yaradır. Münbit torpaqlar taxılçılıq, üzümçülük, bağçılıq, heyvandarlıq və digər sahələr üçün əlverişlidir. Aqrar sektorun inkişafı emal sənayesinin genişlənməsinə, qida sənayesi müəssisələrinin yaradılmasına şərait yaradır. Bununla yanaşı, kənd təsərrüfatı məhsullarının paklaşdırılması, soyuducu anbarların tikilməsi və logistik mərkəzlərin qurulması sənaye siyasətinin mühüm istiqamətidir.

Qarabağın meşə sərvətləri həm ekoloji tarazlıq, həm də ağac emalı sənayesi üçün vacibdir. Lakin uzun illər davam edən işğal dövründə meşə örtüyü ciddi şəkildə zərər çəkmiş, qanunsuz qırıntılar genişlənmişdir. Buna görə sənaye siyasətində meşələrdən istifadə çox ciddi ekoloji çərçivə ilə həyata keçirilməlidir. Meşə materiallarının istifadəsi yalnız davamlı idarəetmə prinsipləri əsasında mümkündür.

Qarabağ iri çaylarla – Törtər, Həkəri, Bazarçay və digər su arteriyaları – zəngindir [1, s.5]. Bu çaylar həm kənd təsərrüfatının suvarma təminatında, həm də hidroenerji istehsalında mühüm rol oynayır. Hidroenerji potensialının reallaşdırılması sənaye obyektlərinin enerji təminatını gücləndirir, xərcləri azaldır və regionun enerji müstəqilliyini təmin edir.

Su ehtiyatlarının təmizliyi və idarəedilməsi sənaye müəssisələrinin yerləşdirilməsi və onların fəaliyyətinin ekoloji təhlükəsizliyi üçün həlledici faktordur.

Qarabağda ekoloji mühitin sənaye siyasətinə təsiri

Qarabağ regionunda sənaye siyasətinin formalaşması təkcə iqtisadi maraqlardan deyil, həm də burada uzun illər ərzində yaranmış ekoloji problemlərin həllindən asılıdır. İşğal dövründə təbii sərvətlərin qeyri-qanuni istifadəsi, ekosistemlərin dağıdılması, su və torpaq resurslarının çirklənməsi regionun bugünkü bərpa prosesini həm mürəkkəbləşdirir, həm də daha məsuliyyətli yanaşma tələb edir. Buna görə Qarabağda hər hansı sənaye fəaliyyətinin planlaşdırılması mütləq ekoloji reallıqlar və mövcud məhdudiyyətlərlə uzlaşdırılmalıdır. Regionun uzunmüddətli dayanıqlı inkişafı yalnız təbiətə zərər verməyən, əksinə, onun bərpasına dəstək olan sənaye modelləri ilə mümkündür.

İşğal illərində Qarabağ ərazisində ciddi ekoloji fəsadlar baş vermişdir. Meşələrin qanunsuz qırılması, torpaqların minalanması, su obyektlərinin çirklənməsi, biomüxtəlifliyin azalması region ekosisteminin bütövlüyünü zədələmişdir. Bu proseslərin yaratdığı dağıntılar təkcə təbiətə deyil, həm də gələcək iqtisadi fəaliyyətə birbaşa təsir göstərir. Məsələn, meşə örtüyünün məhv edilməsi torpaqların eroziyaya məruz qalma riskini artırır, su ehtiyatlarının çirklənməsi isə sənaye müəssisələrinin su təchizatında əlavə çətinliklər yaradır. Fauna və floraya vurulan ziyan biomüxtəlifliyin bərpasını uzunmüddətli hədəfə çevirir [5, s.11]. Bütün bu fəsadlar onu göstərir ki, Qarabağda sənaye siyasəti ekosistemlərin bərpası ilə paralel həyata keçirilməlidir və iqtisadi fəaliyyət heç bir halda təbiətin yenidən zədələnməsinə səbəb olmamalıdır.

Qarabağda yeni sənaye müəssisələrinin yerləşdirilməsi zamanı ekoloji reallıqlar mütləq nəzərə alınmalıdır. Regionun dağlıq relyefi, seysmiklik dərəcəsi, torpaq eroziyası təhlükəsi sənaye

layihələrinin planlaşdırılmasına təsir edən əsas risk faktorlarıdır. Bundan başqa, su resurslarına yaxınlıq və ətraf mühitə təsir dərəcəsi müəssisələrin yerləşdirilməsində xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Təbiəti qorumaq məqsədilə tullantı yaranan sənaye obyektlərinin yaşayış məntəqələrindən kənarında inşa edilməsi zəruridir. Bu, həm əhalinin sağlamlığını qoruyur, həm də ətraf mühitin çirklənmə ehtimalını azaldır. Digər tərəfdən, regionda mövcud olan qoruqlar, xüsusi mühafizə olunan ərazilər və nadir ekosistemlər sənaye fəaliyyətləri üçün qətiyyəən uyğun deyil. Buna görə ekoloji səmərəli, təmiz texnologiyaların tətbiqi qanunvericiliklə tənzimlənməli və bütün yeni layihələr ciddi ekoloji ekspertizadan keçməlidir.

Qarabağda sənaye siyasətinin gələcəyi “yaşıl inkişaf” modelinə əsaslanmalıdır. Regionun bərpa olunan enerji potensialı – xüsusilə Kəlbəcər və Laçın rayonlarında külək və günəş enerjisi imkanları – yeni sənaye layihələrinin enerji təminatında mühüm rol oynaya bilər. Bərpa olunan enerji mənbələrinin geniş tətbiqi sənaye müəssisələrinin emissiyalarını azaldır, ekoloji yükü minimuma endirir və Qarabağı modern, ekoloji baxımdan nümunəvi bir inkişaf zonasına çevirir. Alternativ enerji layihələri həm də regionda enerji müstəqilliyini artıraraq sənaye obyektlərinin fasiləsiz fəaliyyətini təmin edir. Hərbi konflikt sonrası bərpa prosesində yaşıl sənaye modelinin seçilməsi Qarabağın uzunmüddətli iqtisadi inkişafını daha dayanıqlı edir və onu XXI əsrin ekoloji standartlarına uyğunlaşdırır [2, s.3].

Əsas məzmun	Regional və sosial təsirlər
<ul style="list-style-type: none"> • Yeni sənaye müəssisələrinin yaradılması • Maşğulluğun artması • Əhallnin bolgəyə qayıdışı • Müasir peşə və texniki təhsil proqramları 	<ul style="list-style-type: none"> • İşsizlik səviyyəsinin azalması • Kadr potensialının güclənməsi • Regionun demografik bərpası • Rəqəbatqabiliyyətli işçi qüvvəsinin formalaşması
<ul style="list-style-type: none"> • Ağdam, Füzüli, Cəbrayıl və digər şəhərlərdə "ağıllı şəhər" modelinin tətbiqi • Sənaye zonaları və logistika mərkəzlərinin yaradılması • Emal və innovasiya müəssisələrinin planlaşdırılması 	<ul style="list-style-type: none"> • Regionda müasir şəhər infrastrukturunu • Sənaye iriləşməsinin mərkəzləşməsi • Logistika imkanlarının genişlənməsi • Innovasiya ekosisteminin formalaşması
<ul style="list-style-type: none"> • Yerii icmaların sənaye proseslərinə cəlbi • Maarifləndirmə proqramları • Ekoloji nəzarətin gücləndirilməsi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosial rifah səviyyəsinin yüksəiməsi • Cəmiyyətin ekoloji məsuliyyətinin artması • Sənaye fəaliyyətinin sosial qəbulunun yaxşılaşması

Şəkil 1. Sənaye siyasətində regional inkişaf və sosial aspektlər

Qarabağda sənaye siyasətinin həyata keçirilməsi təkcə iqtisadi inkişafın təmin edilməsi ilə məhdudlaşmır; bu siyasət həm də regionun sosial quruluşuna, insan kapitalının formalaşmasına, demografik dirçəlişə və şəhərsalma proseslərinə birbaşa təsir göstərir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə aparılan genişmiqyaslı bərpa işləri iqtisadiyyatın müxtəlif istiqamətlərini canlandırmaqla yanaşı, sosial rifahın yüksəldilməsinə, insanların doğma yurdlarına qayıtmasına və yeni həyat mühitinin qurulmasına şərait yaradır. Buna görə də sənaye siyasətinin regional inkişafı ilə uzlaşdırılması Qarabağın uzunmüddətli dayanıqlı inkişaf modelinin əsas şərtlərindən biri sayılır.

Qarabağda sənayenin inkişafı sosial sahəyə yönəlmiş mühüm təsirləri ilə seçilir. Yeni sənaye müəssisələrinin yaranması regionda məşğulluq imkanlarını genişləndirir və əhalinin iqtisadi fəallığını artırır. İş yerlərinin çoxalması insanları doğma yurdlarına qayıtmağa həvəsləndirir, beləliklə, Qarabağın demografik bərpası təmin olunur. Eyni zamanda, müasir sənaye müəssisələrində çalışmaq üçün peşəkar kadr hazırlığına böyük ehtiyac yaranır. Bu isə texniki və peşə təhsili sisteminin yenidən qurulmasını, yeni tədris proqramlarının tətbiqini və ixtisasartırma kurslarının təşkilini zəruri edir.

İnsan kapitalının formalaşması sənaye siyasətinin ayrılmaz hissəsidir, çünki müasir istehsal prosesləri yüksək texnoloji bacarıqlar, rəqəmsal savadlılıq və innovativ düşüncə tələb edir. Bu

baxımdan dövlət və özəl sektor əməkdaşlığı ilə regionda təlim mərkəzləri, texniki kollec və universitet filiallarının yaradılması Qarabağın sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayır. İnsan kapitalına investisiya sənaye potensialının uzunmüddətli və davamlı inkişafını təmin edən əsas faktorlardan biridir.

Qarabağda aparılan bərpa və yenidənqurma işləri çərçivəsində urbanizasiya prosesi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl və digər şəhərlərin “ağıllı şəhər” konsepsiyası əsasında yenidən salınması regionda müasir sənaye məkanlarının yaranmasına şərait yaradır [6, s.8]. Bu şəhərlərin planlaşdırılması zamanı innovativ texnologiyaların tətbiqi, enerji səmərəliliyi, ekoloji standartlara uyğunluq və rahat yaşayış infrastrukturunu prioritet hesab edilir.

Yeni urbanizasiya modeli sənaye obyektlərinin şəhərsalma çərçivəsinə inteqrasiyasını asanlaşdırır. Sənaye zonalarının, emal müəssisələrinin, logistika mərkəzlərinin və innovasiya parklarının bir-birini tamamlayan şəkildə planlaşdırılması regionda vahid iqtisadi ekosistemin formalaşmasına səbəb olur. Bu, həm istehsalatın səmərəliliyini artırır, həm də şəhərlərin sosial-iqtisadi həyatını canlandırır.

Ağıllı şəhər konsepsiyası eyni zamanda əhalinin yaşayış standartlarını yüksəldir, müasir nəqliyyat, rabitə, kommunal xidmətlər və təmiz enerji infrastrukturunun yaradılması urbanizasiya prosesini daha dayanıqlı edir. Beləliklə, Qarabağda şəhərsalma ilə sənaye siyasəti bir-birini tamamlayan iki əsas inkişaf xəttinə çevrilir.

Sənaye siyasətinin səmərəli həyata keçirilməsi üçün regionda sosial infrastrukturun inkişafı əsas şərtlərdəndir. Məktəblər, tibb müəssisələri, mədəniyyət mərkəzləri, ictimai xidmət obyektləri və nəqliyyat infrastrukturunu sənaye obyektlərinin fəaliyyətinə dolayısı ilə təsir göstərir. İnsanların rahat yaşayış şəraiti onların iqtisadi fəallığını artırır və regionun cəlbediciliyini yüksəldir. Buna görə sosial infrastrukturun inkişafı sənaye siyasəti ilə paralel aparılmalıdır.

Eyni zamanda, ekoloji maarifləndirmə Qarabağda sənaye inkişafının davamlılığını təmin edən mühüm sosial aspektlərdən biridir. Regionun ekoloji cəhətdən həssas olması səbəbindən əhali, sahibkarlar və sənaye müəssisələri ekoloji məsuliyyət prinsiplərinə riayət etməlidirlər. Dövlət və özəl sektor ekoloji maarifləndirmə proqramlarının təşkilini üzərinə götürərək ictimaiyyətin təbiətin mühafizəsi ilə bağlı məlumatlılığını artırmalı və ekoloji normaların pozulmasına qarşı ictimai nəzarəti gücləndirməlidir.

Ekoloji maarifləndirmə həm də sənaye müəssisələrinin fəaliyyətini daha şəffaf edir və əhali ilə sənaye sektoru arasında etimadın formalaşmasına kömək edir. Bu yanaşma Qarabağın gələcək inkişafında “yaşıl düşüncə tərzinin” formalaşmasını təmin edir və regionun ekoloji təhlükəsizliyini möhkəmləndirir.

Dayanıqlı sənaye modeli və Qarabağ üçün strateji yanaşma

Qarabağın bərpası və gələcək inkişafı üçün seçiləcək sənaye modeli regionun sosial-iqtisadi dirçəlişində həlledici rol oynayacaq. Uzun illər davam edən işğal dövrünün yaratdığı dağıntılar bu bölgəni sıfırdan yenidən qurulan unikal bir məkan halına gətirmişdir. Bu mənzərə həm geniş imkanlar yaradır, həm də məsuliyyətli və düşünülmüş inkişaf strategiyasını tələb edir. Qarabağ üçün seçiləcək sənaye modeli sadəcə ənənəvi istehsalatın inkişafını deyil, eyni zamanda innovativ texnologiyalara əsaslanan, ekoloji baxımdan təhlükəsiz və müasir infrastrukturla təmin olunan bir yanaşmanı özündə birləşdirməlidir. Dayanıqlı sənaye siyasətinin qurulması regionu beynəlxalq rəqabətə açıq, yüksək texnologiyalı və ekoloji təmiz iqtisadi məkana çevirə bilər.

Qarabağın yeraltı və yerüstü sərvətləri böyük potensiala malik olsa da, bu sərvətlərə yalnız xammal kimi yanaşmaq düzgün deyil [3, s.25]. Müasir iqtisadi inkişaf modeli resursların sadəcə çıxarılıb xammal kimi ixrac edilməsini deyil, onların yerində emal edilməsini, yüksək dəyər yaradan sənaye sahələrinin qurulmasını nəzərdə tutur. Buna görə Qarabağ yalnız “təbii resurslar regionu” deyil, innovasiya və texnologiyanın inkişaf etdiyi bir sənaye zonası kimi formalaşdırılmalıdır.

Bu məqsədlə sənaye parklarının yaradılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bu parklar təkəcə istehsal müəssisələrinin toplanma məkanı deyil, həm də texnoloji yeniliklərin tətbiq edildiyi innovasiya ekosistemi rolunu oynaya bilər. Texnologiya mərkəzləri, startap inkubatorları və

rəqəmsal xidmət müəssisələrinin yaradılması Qarabağın yeni iqtisadi kimliyini formalaşdıracaq. Bu strukturlar regionda elmi araşdırmaların, yüksək texnologiyalı məhsul istehsalının və rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafına şərait yaradar. Məlumdur ki, innovativ sənaye modeli insan kapitalının inkişafını, təhsilin gücləndirilməsini və kreativ düşüncənin təşviqini tələb edir. Qarabağda bu komponentlərin inkişafı regionun gələcək iqtisadi uğurlarının əsasını təşkil edəcək.

Sənaye siyasətinin səmərəliliyini müəyyən edən əsas amillərdən biri də infrastrukturun keyfiyyətidir. Qarabağ uzun illər dağıntıya məruz qaldığından burada infrastrukturun sıfırdan qurulması həm çətin, həm də perspektivli bir prosesdir. Yolların, dəmir yolu xətlərinin, enerji ötürücü xətlərin və müasir rabitə sistemlərinin bərpası istehsalat müəssisələrinin fəaliyyətinə birbaşa təsir göstərir və iqtisadi əlaqələrin inkişafına imkan yaradır. Bu infrastruktur şəbəkələri regionu Azərbaycanın digər iqtisadi zonalarına və beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinə inteqrasiya etməklə Qarabağı strateji sənaye mərkəzinə çevirə bilər.

Eyni zamanda, müasir infrastruktur ekoloji baxımdan daha dayanıqlı, enerji baxımından səmərəli və rəqəmsal texnologiyalarla zəngin olmalıdır. Ağıllı nəqliyyat sistemləri, enerji qənaət edən şəbəkələr, yüksək sürətli internet və rəqəmsal idarəetmə platformaları Qarabağda sənaye fəaliyyətlərini daha çevik və effektiv edəcək. Bu isə regionun rəqabətqabiliyyətini artırmaqla yanaşı, investorların diqqətini cəlb etməyə imkan verəcək.

Qarabağda yeni sənaye modelinin qurulması zamanı ekoloji amillər xüsusi prioritetlərdən biridir. Müasir sənaye siyasəti artıq yalnız iqtisadi səmərəliliyi deyil, həm də ətraf mühitin qorunmasını əsas meyar kimi qəbul edir. Buna görə də “təmiz texnologiyalar”, “zərərsiz istehsalat”, “karbonsuz sənaye” kimi anlayışlar Qarabağın sənaye strategiyasının mərkəzində dayanmalıdır.

Regionun təbii sərvətləri uzun illər davam etmiş ekoloji dağıntılar nəticəsində zərər gördüyü üçün yeni müəssisələrin tikintisi daha məsuliyyətli şəkildə həyata keçirilməlidir. Su və torpaq resurslarının çirklənməsi riskini azaltmaq üçün ekoloji standartlara cavab verən istehsal avadanlıqlarının tətbiqi, tullantıların təmizlənməsi və təkrar emalı mexanizmlərinin yaradılması vacibdir. Qarabağda alternativ və bərpa olunan enerji layihələrinin genişləndirilməsi də ekoloji məsuliyyətin bir hissəsidir. Günəş, külək və hidroenerji potensialından istifadə sənaye obyektlərinin enerji ehtiyaclarını ekoloji təmiz şəkildə qarşılamağa imkan verəcək [8].

Bütün bu yanaşmalar Qarabağı XXI əsrin çağırışlarına cavab verən, ekoloji baxımdan davamlı, innovativ və rəqabətə davamlı sənaye regionu kimi formalaşdırır. Bu strategiya həm təbiəti qoruyur, həm iqtisadi inkişafı gücləndirir, həm də region əhalisi üçün sağlam və perspektivli həyat mühiti yaradır.

NƏTİCƏ

Qarabağda sənaye siyasətinin formalaşması regionun yeraltı və yerüstü sərvətlərinin çoxşaxəli potensialı və ekoloji mühitin həssaslığı nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir. Təbii ehtiyatların zənginliyi sənaye üçün böyük imkanlar yaratsa da, onların səmərəli idarə olunması və ekosistemin qorunması əsas şərtidir. Ekoloji tarazlıq pozulmadan iqtisadi inkişafın təmin olunması Qarabağın uzunmüddətli və dayanıqlı inkişaf strategiyasının əsas prioritetidir.

Dayanıqlı sənaye siyasəti Qarabağı yalnız Azərbaycanın iqtisadi güc mərkəzlərindən birinə çevirməyəcək, həm də regionun ekoloji sabitliyini, sosial rifahını və sülh dövrünün bərpa prosesinin uğurla davam etməsini təmin edəcək. Bu siyasətin əsas məqsədi təbii sərvətlərin rəqəmsal istifadəsi ilə bərpa olunan enerji, innovasiya yönümlü istehsal və ekoloji məsuliyyət arasında balans yaratmaqdır. Beləliklə, Qarabağın sənaye inkişafı həm milli iqtisadiyyata töhfə verəcək, həm də regionu Cənubi Qafqazda müasir, ekoloji təmiz və rəqabətqabiliyyətli sənaye mərkəzinə çevirməyə imkan verəcəkdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Cabbarov Ə. (2020). İşğal sonrası Qarabağ iqtisadiyyatı və turizmin inkişafı. Şərqi Qapısı qəzeti, s.3–8.

2. Cəfərli R. (2020). İlham Əliyev Qarabağı Azərbaycanın ən inkişaf etmiş məkanına çevirəcək. Azərbaycan qəzeti, s.1–4.
3. Hacıyev F. (2021). İşğaldan azad olunmuş ərazilərə investisiya qoyuluşlarının təhlili və qiymətləndirilməsi. UNEC Ekspert, s.24–26.
4. Leyla R. (2020). İşğaldan azad edilmiş rayonların iqtisadi potensialı və inkişaf perspektivləri. Xalq qəzeti, s.9–15.
5. Musayev A. (2021). Qarabağın bərpası və inkişafı prosesində xarici dəstək mühüm amildir. Azərbaycan qəzeti, s.9–12.
6. Nuriyev Ə. (2021). Qarabağın bərpa və inkişaf layihələri regionun tarixi ənənələrinə və gələcək tələbatına əsaslanmalıdır. Xalq qəzeti, s.5–9.
7. Stewart, F. (2021). Post-Conflict Recovery: Structural Constraints and Inclusive Development. Oxford Development Studies, 49(3), p.257–276.
8. <https://president.az/en/articles/view/66940#:~:text=all%20investors%2C%20and%20we%20are,viewed%20as%20a%20very%20positive>

A.I.Novruzbekova

PhD-student, Azerbaijan University of Architecture and Construction

Dependence of industrial policy in Karabakh on the region's subsoil and surface resources and ecological environment

Abstract

The formation of industrial policy in Karabakh is closely related to the rich underground and surface resources of the region, as well as the requirements for protecting the ecological environment. Different mineral resources, water and land resources affect the choice of industrial directions, while maintaining ecological balance is required for sustainable development. The rational use of natural resources, the application of environmentally friendly technologies and consideration of restoration processes in the planning of industrial activities accelerate the socio-economic development of the region. This approach supports the long-term protection of resources and the promotion of innovative production. At the same time, the well-being of local communities is a key priority in this process.

Keywords: *Karabakh, underground and surface resources, industrial activity planning, ecological safety.*